

Ayvu momewaa

Vocabulário

1. Janejare'e, yva pewarà kō, ãjãgai rōvijã rewarà

Janejare'e rewarà

Iteetejẽ erà kō ja'e Janejare'e pè. “Janereinōgarerà” ja'e ijupe ipi, a'e tẽ janereinō rewarà mō. Ojirovija katu ee mǎe kō, “Janerōvijã ywete” ja'e teve ijupe ipi. “Janeruwasu” ja'e ijupe teve. “Janeruu yva pewarà” ja'e teve ijupe ipi.

(Juwão 1.1-3; 5.19-29; Jesu koty rewarà kō 17.24-29;

1 Korĩtu 8.5-6; Epesu 1.3-12)

Karai kō *Deus* e'i ijupe. ãmō, *Nosso Criador* e'i kupa. ãmō, *Nosso Senhor* e'i kupa. ãmō, *Nosso Pai no céu* e'i kupa.

Janejare'e remĩgwai yva pewarà kō rewarà

Janejare'e pyriwarà kō tẽ yva pewarà kō. Emĩgwai kō tẽ a'e kō. Jane kō vo mǎevo sō tite kupa. Mirà kō ywe'e rōwã kupa ajamã'ẽ, ovo rupi teve ekoi kupa rewarà mō. Mǎrãnà jikuwa e'ã oinõtã Janejare'e remẽ, a'e kō pè tẽ oinōoka ipi. Manyvo jẽ remẽ, a'e kō teve ootã. Ma'e. Janejare'e oinōokatã Jesu rã wǎivĩ mō nimẽive mǎ'ẽ pupe remẽ, a'e kō mō tẽ omono too javo amãtejẽ ijy rã pè. A'e mō teve Peturu jimopã'ãga pupe tui remẽ, mǎmĩ gyty tẽ ipe nojisyry'ãi oo remẽ, omono toenõe eraa. A'e kō teve Jesu isaky remẽ, omojikuwa kaneiru rewarà kō pè ypy rã'ĩ. Aty wasu rōmō uu kupa. Ijatyray yva pè a'evõ ekoi mǎe kō. Ajamã'ẽ erà kō nijakuwapai. Pe'ĩpe'ĩ tẽ jakuwa. Kejõ mǎe kō kōrijõ jakuwa. Kapirijeu. Mikeu. A'e kō kōrijõ erà jakuwa mǎe kō.

(Mateusi 1.18-25; Rukasi 1.26-38; 2.8-15; Jesu koty rewarà kō 12.6-11; Epereu 1.1-14; Jesu jimoikatuawerã 7.1-12; 12.7)

Karai kō *anjo* e'i ãwĩ rapijarã pè.

Ājāgai rōvijā rewarà

Ājāgai rōvijā ywesō ojimoāpā ipe Janejare'e rē iko. Ajamā'ē nojimokasiokari sire'e Janejare'e pè. Ajawyi opota ywete Janejare'e koty rewarà kō omoisyry Janejare'e po pe wyi ipi. Ājāgai rōvijā rerà kō kejō: Satanasi. Āmō, Peusepu. Kee ekoi ipi mā'ē. Iwari teāmā mā'ē. Poromoripe teāmā mā'ē. Joe poromojikō'ōoka mā'ē. A'e ywesō nivoi 'eteay mā'ē. Ajamā'ē ivo rā'āga, āwisō jane kō tojimoripeoka ijupe.

(*Mateusi 4.1-20; 12.22-32; Rukasi 10.17-20; 22.3-6; Juwāo 8.42-51;*

Epesu 6.10-18; 2 Tesaronika 2.1-12; Jesu jimoikatuawerà 12.7-18; 20.7-10)

A'e pè Karai kō *Satanás* e'i. Āmō, o *diabo* e'i kupa. Āmō, *Belzebu* e'i teve kupa. Āmō, *Lucifer* e'i teve kupa.

2. Janejare'e kareta rewarà

Karai kō *Bíblia* e'i Janejare'e kareta pè.

Age'ewarà Jesu rewarà Janejare'e kareta

Age'ewarà Janejare'e kareta pè Jesu rekoa rupi tekoua rewarà ojikusiwa. A'e pè Karai kō *Novo Testamento* e'i. Okusiwa maekwerà kō Kereku kō ayvu rupi okusiwa. Kejō Jesu rekokwerà kō okusiwa maekwerà kō: Mateusi, Maku, Rukasi, Juwāo. Āmō, Rukasi okusiwa Jesu remimonokwerà kō rekokwerà. Āmō, Pauru ywesō okusiwa kareta Jesu koty rewarà kō pè imonooka ipi. Āmō kō teve okusiwa Jesu koty rewarà kō pewarà (Tiaku, Peturu, Juta, Juwāo, mokojejō). Āmō, Juwāo okusiwa Jesu ojimoikatu ijupe maekwerà teve. A'e a'e kō age'ewarà Janejare'e kareta pè ojikusiwa.

Karamoewarà Janejare'e kareta rewarà

Karamoe remē Janejare'e okusiwaoka ypy wayvu Juteu kō rāmōi kō pè. A'e pè Karai kō *Antigo Testamento* e'i kupa. A'e kō Epereu ayvu rupi okusiwa. Kejō emikusiwarerà kō. Tāmō Moisesi remikusiwarerà. Isaeu kō rekokwerà. Jigarà kō Janejare'e pewarà. Janejare'e ayvu mojenuarà kō remikusiwarerà kō. A'e a'e kō ojikusiwa maekwerà kō. Ikatuay ipe tāmō Moisesi ivo tekoua rewarà. Ajamā'ē Isaeu kō manyvo noereko'ai upi katu toiko.

(*Mateusi 5.17-20; Maku 12.28-34; Jesu koty rewarà*

kō 7.38; Karasia 3.17-25; Epereu 2.2)

Tāmō Moisesi remikusiwarerà

Karamoe remē Janejare'e omotekokuwa tāmō Moisesi manyvo Isaeu kō toiko kupa mā'ē rē. Iteetejē mē kō rē omotekokuwa kō. Manyvo toiko

Janejare'e pè oporegeta kupa remē ipi. Āmō, manyvo waiwererà repy a'u rōmō toereko teve kupa. Āmō, manyvo toiko e'ā kupa ipi. Aepo jaa rè Moisesi remikusiwarerà eu. Janejare'e ayvu tè ajamā'ē, pirujē poromotekokuwakwerà omojenu Moisesi pè rewarà mō.

(Mateusi 8.4; 19.7-9; 2 Koritu 3.7-16)

Oiko teve Juteu kō rāmōi kō rekoawerà. A'e Janejare'e ayvu rōwā. Aepo pè sitō āmōgwerà jane kō, “tāmō Moisesi remikusiwarerà tè” e'i tite. Ajamā'ē Jesu aepo ne'i. Janejare'e ayvu e'e kōrijō tè omovy ipi. Oporegeta kasi Juteu kō mō pè Janejare'e ayvu e'e oity māe kō, tāmōi kō rekoa rupi ywesō oiko kupa remē.

(Mateusi 15.3; Maku 7.8-13)

Isaeu kō ojavy teāmā ipi. A'evō ve jane age'ewarà rōmō jaiko. Ajawyi, “Ajimokasità upi katu taiko Janejare'e morya rōmō,” naoty'āi tekou ipi.

(Mateusi 5.17-48; Jesu koty rewarà kō 15.10;

Romā 2.17—3.3; 7.7-25; Karasia 1—3)

Karai kō a lei de Moisés e'i tāmō Moisesi remikusiwarerà pè. A Lei e'i teve kupa.

3. Janejare'e moe'ea retā

Janejare'e moe'ea retā rewarà

Pe'ite Janejare'e moe'ea retā. Karamoe remē, Jerusarē taa pè tui. Ajawyi a'e taa kyty kōrijō tè Isaeu kō oo wena pe wyi Janejare'e moetea 'arà okwa remē ipi. A'e kyty kōrijō tè wemime'ē rā weraa ime'ē ijupe imoe'ea rōmō kupa ipi. A'e pè teve oporegeta ijupe kupa ipi. Omoe'e teve kupa ipi. Orya wereko katua rewarà omome'u teve ijupe kupa ipi. Ava mō sō ik'y'a Janejare'e kyty remē, noikei Janejare'e moe'ea retā wasu ypy pè ipi. Ojapiky'a'o rā'i oiketā.

A'e tetā wryy pè Janejare'e pè oporegeta māe kō oposiko ipi. Revi jeapyrerà atyry kō ve oposiko a'e pè ipi, Janejare'e pè oporegeta māe kō pātavōarà kō rōmō ekoi kupa.

(Maku 11.15-17; 13.1-2; Rukasi 1.5-25; 2.41-49)

Karai kō o templo e'i a'e tetā pè.

Janejare'e pè temime'ēgwerà kō rewarà

Ā reitō Janejare'e pè temime'ē ārā kō ipi: Teima nimārāi māe kō. A'e pui kō. Kaneiru kō. So'o rā'āga kō. Jirusi kō teve. Āmō, moma'eyva rā'āigwerà kō, aresi vo mā'ē. Āmō, moma'eyva'akwerà. Wāisō jane kō weru wemime'ē rā rōmō Janejare'e moe'ea retā pè ipi. Janejare'e pè oporegeta mā'ē mō pè ome'ē kupa ipi. Āmō remē ipēgweràgà tè weta apy ipi. Ikurerà āmē Janejare'e pè oporegeta māe kō remi'ō rā rōmō opyta ipi. Āmō 'arà mē jareve wapy kupa ipi. Janejare'e pè oporegeta

mã'ë a'ëvo wereko remë Janejare'e pè oporegeta rã'ĩ ime'ëarerà pewarà mō ipi, Janejare'e toporijauesa ipi.

(*Mateusi 23.23-24; 1 Korĩtu 9.13; Epereu 5.1-2*)

Karai kō *sacrifici*o e'i temime'ëgwerà kō pè. *Oferta* e'i teve kupa.

Manyvo 'arà mē ome'ë kupa ipi

Opota Janejare'e toereko katu kō ipi remë, wemime'ë rã weraa rã'ĩ kupa ipi. ãmë Janejare'e pè oporegeta mã'ë ome'ë remë, ime'ëarerà pewarà mō oporegeta ijupe toereko katu ipi.

(*Piripu 4.18-20*)

ãmō, temitãgwerà i'a ypy ipi remë, i'a ypykwerà tē weraa ime'ë kupa ipi. ã'ãigwerà ve a'ëvo ve. "Ikatuay wete nemo'aoka eremitãgwerà," e'i ime'ë ijupe kupa ipi.

(*Epereu 11.4*)

ãmō, ava mō ijãgyo waiwererà rē iko ipi remë, weraa teve weima mō ime'ë Janejare'e pè ipi, waiwererà repyka ra'upa rōmō. Kee remë a'ëvo ekoi kupa ipi. Jane kō mō omoai kupa remë. Omoripe kō remë. Ojikō'ō ee kupa paire. Janejare'e ayvu ojavy kupa remë. A'ëvo 'ëvo ekoi kupa remë, a'ëvo kupa ipi.

(*Epereu 10.1-10*)

Ta'yry pykwerà isaky remë, tuu kō wemime'ë rã weraa teve ime'ë Janejare'e pè ipi.

(*Rukasi 2.22-24*)

Jaapy imopije katu mã'ë rewarà

Juteu kō wapy Janejare'e morya rōmō ipi. A'e imowa rē ja'arà rōmō oporu Janejare'e moe'ea retã wry pè kupa ipi. Wapy imopije katu kupa ipi. Janejare'e pè oporegeta mãe kō tē a'ëvo ekoi ipi. Janejare'e ayvu tãmō Moisesi pè okusiwaoka maekwerà rupi katu a'ëvo ekoi kupa ipi. Iposikoa teãmã a'ëvoa.

(*Mateusi 2.11; Maku 14.3-9; Rukasi 1.11; Epereu*

9.4; Jesu jimoikatuawerà 5.14; 8.3-4)

Karai kō *incenso* e'i jaapy imopije katu mã'ë pè.

Janejare'e pè oporegeta mãe kō

Tãmō Jako ra'yry mō pè Revi eu. ãmë tãmō Revi jeapyrerà mō pè Arão eu. Karamoe remë Janejare'e opyteporo tãmō Arão kō awyje oupe oporegeta mãe kō rōmō toiko, ijeapyrerà kō revejē. A'e kō oposiko Janejare'e moe'ea retã wry pè temime'ë kō rē ipi. A'ëvo ekoi kupa ipi remë, oporegeta rã'ĩ Janejare'e pè ime'ëarerà pewarà mō kupa ipi. Ijatyray a'ëvo ekoi mãe kō. Ajawyi uve tōvijã kō. Uve teve tōvijã wasu kō.

Jesu vyv pè ekoi remē, Janejare'e pè oporegeta mǎe kō mō Janejare'e rē ywesō rōwā oja'a ipi. Omoe'ea rē ywesō tē oja'a kupa ipi. A'evō ekoi mǎe kō nopotari Jesu. “Janejare'e Remimuurerà tē Jesu,” ne'i ijupe kupa. Opota a'e kō ywesō jane kō motekokuwaarà rōmō kupa ipi.

(*Rukasi 1.5-9,23; 10.30-37; Epereu 5.1-4; 8.1-6; 9.1-14*)

Karai kō *sacerdote* e'i a'e kō pè.

Revi jeapyrerà atyry kō

Revi jeapyrerà kō, tāmō Arão jeapyrerà rōwā mǎe kō, oposiko Janejare'e moe'ea retā wyry pè moma'e kō mokatua rē ipi. Janejare'e pè oporegeta mǎe kō remigwai kō rōmō ekoi kupa ipi. Ijatyryr āmē tetā mokatua rē oposiko kupa ipi. Janejare'e pè oporegeta mǎe kō rōwā ajamǎē a'e kō. Ajawyi noposikoi temimeē rā rē kupa ipi.

(*Rukasi 10.30-37*)

Karai kō *levita* e'i a'e kō pè.

Janejare'e aylvu rē jimo'ea retā

Waiteve Janejare'e aylvu rē jimo'ea retā kō. Pirujē Juteu kō rena kō rupi oiko jimo'ea retā kō ipi. 10 rōmō sō kwaima'e kō oiko remē, a'evō ekoi kupa. Ijatyryr a'e tetā kō āmē. A'e pè ojimoaty Janejare'e aylvu renu kupa ipi. Janejare'e pè oporegeta teve kupa ipi. Jimoava 'arà remē upi upi a'evō ekoi kupa ipi. A'e tetā kō gyty rōwā wemimeē rā weraa kupa ipi ajamǎē. Janejare'e moe'ea retā gyty kōrijō tē weraa imeē kupa ipi.

(*Rukasi 4.16-30; Jesu koty rewarà kō 1.13-15; 17.1-4*)

Karai kō a'e tetā kō pè *sinagoga* e'i.

4. Juteu kō rekoa

Jimoava 'arà mē

Jimoava 'arà mē Juteu kō Janejare'e rē kōrijō tē oja'a ipi. Ojimoava Janejare'e rē oja'a kupa ipi. A'evō ekoi kupa remē, noposikoi rā'ī kupa ipi. Āmō, ike rōwā teve nooi rā'ī teve kupa ipi. Kwaray o'a oo paireve ijimoava 'arà kō ojiāparō ipi. A'evō ve kwaray o'a oo paireve teve opa ijimoava 'arà kō.

Juteu kō rōvijā kō wapyrasa tite tāmō Moisesi remikusiwarerà jimoava 'arà rewarà. Ava mō poromokatu remē, “Ojavy tāmō Moisesi remikusiwarerà āmē,” e'i tite kupa. Ajawyi Jesu oporijauesa jane kō imokatu jimoava 'arà mē, “tāmō Moisesi remikusiwarerà nejavy sō!” e'i tite ijupe kupa ipi. Kee e'i Jesu āmē: “Jane mō japātavō sō remē, i'tete jē Janejare'e pè, āwisō jimoava 'arà tē ipe remē. Ory janere a'evō jaiko

remẽ,” e'i ijupe kō. Poroporijauesa ywesō ikatu tāmō kō rekoa wyi Jesu pè ipi.

(*Mateusi 12.1-8; Rukasi 4.16-30; 6.1-5; Jesu koty rewarà kō 1.12; 16.13-15*)
Karaì kō sábadō e'i a'e 'arà pè.

Janejare'e rè moetea wasu 'arà kō

Iteetejẽ Janejare'e rè moetea wasu 'arà kō. A'evo remẽ ywesō Juteu kō oo Jerusarẽ taa kyty ojimoaty ipi. Kejõ Janejare'e rè moetea wasu 'arà kō. Tāmō kō jisryyowerà moetea 'arà. Kõitokõ Janejare'e werojisryyoka kō tõvijã ai kō po pe wyi, Ejitu vvy pe wyi. A'e rè oja'a kwaray upi upi kupa ipi. A'e rè Juteu kō ojimoaty oja'a remẽ jakatu, Jesu ojuka kupa. ãmõ, Meju vororo e'ãa rè oja'a kupa ipi. Kõitokõ Janejare'e werojisryy taray tāmō kō remẽ, noãrõi rãĩ meju rã tivororo rãĩ kupa, ojikõtevẽ jẽ kupa rewarà mō. Nivororoì remeve omii iwa kupa. A'evoa rè ijeapyrerà kō oja'arĩ Juteu kō rōmõ ipi. Muruape tẽ a'evoa kō rè oja'a kupa ipi.

(*Mateusi 22.7-8; 26.1-5,17-19; Maku 14.1,12; Rukasi 22.1,7;*

Juwão 19.13; Epereu 11.27-29; Jesu koty rewarà kō 7.30-36)

Karaì kō *Festa da Páscoa* e'i tāmō kō jisryyowerà moetea 'arà pè. *Festa dos pães sem fermento* e'i meju vororo e'ãa rè ja'aa pè kupa.

ãmõ, tāmō kō tekoe'ãma rupi ekoi maekwerà rè oja'a kupa remẽ, ojisyry rãĩ tapyina kō wryy pè oke kupa ipi. 7 'arà rōmõ oke kupa ipi. Karamoe remẽ tāmō kō tapyina kō wryy pè opyta, tekoe'ãma rupi oiko puku remẽ. Ejitu vvy pe wyi ojisyry paire a'evo ekoi kupa. Aekwerà rè ijeapyrerà kō oja'arĩ ipi. Wãmõi kō rekoawerà rupi tẽ a'evo ekoi kupa.

(*Juwão 7.2,37-39*)

A'e ja'aa rè Karaì kō *Festa das Barracas* e'i.

ãmõ, ãmãnã opatã pyri'ĩ remẽ teve, moma'eyva rã'ãi tãarõa rè omoe'e Janejare'e kupa ipi. Ajaire, Jesu vvy pè ekoi remẽ, kõiitokõ karamoe remẽ Janejare'e wayvu ivo tekoua rewarà ome'ẽ tāmō Moisesi kō pè. Aekwerà rè oja'a kupa ipi. Pẽtekosi eu teve a'e 'arà pè. A'e pè Juteu kō ojimoaty Jerusarẽ taa pè remẽ jakatu, Janejare'e o'Ãg omuu ppy imoigeoka Jesu koty rewarà kō py'a pè. A'e kō ajaire omotekokuwa aty wasu Jesu rè, Janejare'e kasia rupi. Ajawyi awyje Pẽtekosi eu teve Janejare'e o'Ãg mosãiawerà rè ja'aa 'arà pè ky'y.

(*Jesu koty rewarà kō 2.1-42*)

Age'e remẽ Karaì kō moma'eyva rã'ãi tãarõa rè ja'aa 'arà pè *Festa da colheita* e'i. *Pentecostes* e'i teve kupa. Ajamã'ẽ Janejare'e o'Ãg mosãiawerà rè ja'aa 'arà pè ywesō *Pentecostes* e'i kupa.

Jiemosĩpire'oa

Karamoe remẽ Janejare'e kee e'i Juteu kō rãmõi kō pè, Isaeu kō pè: “Tapejiemosĩpire'o ikõ eupewarà kō rōmõ nẽ,” e'i. “A'evo remẽ tẽ

pejikuwatà eupewarà kō rōmō peiko. Eayvu rupi katu tapeiko ipi,” e'i. Ajawyi a'evo Juteu kō wereko wa'yry kwani kō ipi, ajaate age'e. 8 'arà tē isaky paire, wemosĩpire'o wākarā kō kupa ipi.

Ajawyi Juteu rōwā mǎe kō oja'a ypytā Jesu rē remē, Juteu kō mō, “Tapejimojuteu rāĩ,” e'i tite ijupe kō kupa. “Tapejimosĩpire'ooka rāĩ. Āmē tē Janejare'e penerekotā oupewarà kō rōmō,” e'i tite kupa. A'evoa rē Pauru ijayvu kasi Karasia wānà kō pē, “aje ywete” e'i tite aepo jaa renu kupa rewarà mō.

(*Rukasi 2.21; Jesu koty rewarà kō 15.5-11; Karasia 5.1-6*)

Karai kō *circumcisão* e'i a'evoa pē.

Teāgwerà mokatua

Teāgwerà rē ipije katu mǎē omogy kupa ipi, epy wete mǎē. A'e omogy teāgwerà rē remē tē katu teāgwerà waty kupa ipi. 30 kuru rōmō tesō oinō ee kupa ipi. Aja paire kamisa e'eay “rijō” eu mǎē pē ojōvā ikwa ikwa kupa ipi. Āmē tē paretī kwarà pupe oinō kupa.

(*Maku 6.13; 14.3-9; Rukasi 10.34; Juwāo 19.39-42*)

Ipije katu mǎē pē Karai kō *perfume de nardo* e'i.

Janejare'e pē iky'aa

Kee remē Juteu kō iky'a Janejare'e kyty ipi. Wāivī wyy remē. Imemy'a remē teve. Āmō, wemi'ō e'e rōwā o'u kupa remē. Tajau o'u remē ywesō a'evo ekoi kupa. Āmō, Juteu rōwā mǎe kō rē ojimory kupa remē.

Etā kō wryy pē oike kupa remē. Āmō, ikarasapapa kupa remē teve. Ikarasapapa mǎē opyy tite kupa remē teve. Teāgwerà opyy imokatu kupa remē. A'evo 'evo ekoi remē, iky'a Janejare'e kyty kupa ipi.

A'evoa pē Jesu kee e'i: “Pepy'a ky'aa rē ywesō kuwasi peja'a ityoka mijā,” e'i. Aepo'i Jesu remē, “Naikoi ja'umǎē mō janepy'amoai mǎē Janejare'e pē,” jaa tē aepo'i. Āmō, kee e'i: “Jopy'a pe wyi uu oē juru rupi mǎē pē tē ijai mǎē eu.

Kee rewarà mō. Ava mō ipy'a ai remē, oporegeta aità. A'e tē porojavyoka Janejare'e rekoa. Aje ywete porojimopy'amogeta aioka,” e'i Jesu aepo rē. Aekwerà vo rē ywesō poromoai temi'ō mō wyi.

(*Mateusi 15.10-20; 23.25-26; Maku 7.19-21; Juwāo 18.28;*

19.31,42; Jesu koty rewarà kō 10.1-43)

Karai kō *impuro* e'i poromoky'a mǎē pē.

Jipiky'a'oa

Juteu wāivī imemy paire, ojipiky'a'o rāĩ tojimory mijē Janejare'e rē etā wasu pē ipi. Āmō, Juteu kō Juteu rōwā retā wryy pē oike paire, ojipiky'a'o rāĩ kupa teve ipi. Āmō, teāgwerà opyy kupa paire teve. A'evoa pē Jesu kee e'i: “Moma'e rōmō rōwā penova'arà rē kōrijō

pejipiky'a'oa, āwisō pepy'a pè peky'a jē peiko remē,” e'i. Jesu kōrijō tē janepy'aky'a'o kuwa.

(Rukasi 2.22; Juwāo 11.55; 19.38-42; Jesu koty rewarà kō 15.9; 21.24)
A'evoa pè Karai kō purifikaçāo e'i.

5. Juteu kō rāmōigwerà kō

Tāmōi ypykwerà kō

Tāmō **Atāo** eu janepykykwerà ywe'e pè. Ae Janejare'e oinō tē, erekwarà Eva reve, tojikwa jane rōmō. Ae kō ojimory katu Janejare'e rē ipi mijā. Ajaire noerovijari ijayvu kupa ky'y. Aevo paire manyvo noereko'ai Janejare'e reve ojimory kupa ky'y, ijaiwepa kupa ky'y rewarà mō. Ae kō rewarà mō jakājā ipi. Tāmō Atāo vo pirujē age'ewarà kō eko'i ky'y. Janejare'e rekoa rupi nijaikoi sire'e ipi. Janejare'e 'Ag janemotee remē tē kuwa Janejare'e rekoa rupi jaiko kuwa āmē ipi.

(Romā 5.12-21; 1 Korītu 15.21-22,45-49)

Juteu kō rāmōi ypykwerà pè tāmō **Aparāo** eu. Ae jeapyrerà tē pirujē Juteu kō. Āmō, Aparāo ra'yry pè **Isaki** eu. Āmō, tāmō Isaki ra'yry pè **Jako** eu. **Isaeu** eu teve tāmō Jako pè. Ajawyi Isaeu kō eu teve Juteu kō pè. Jako ra'yry kō 12 rōmō. Ae kō jeapyrerà kō ojikwa ywete iko, 12 atyry kō rōmō eko'i kupa. Kejō Jako ra'yry rerà kō: **Rupē, Simeão, Revi, Jutaa, Semōrō, Isaka, Taā, Kati, Asee, Napitari, Juse, Pejāmī**. Mokojejō kupa. Juse ra'yry kō ve ojikuwa katu Juteu kō rāmōi kō rōmō. **Manase**. Āmō, **Eparāi**. Mokojejō kupa.

(Juwāo 4.11-12; 8.31-41,52-56; Jesu koty rewarà kō 7.1-16; Romā 4.1-25;

Karasia 4.21-31; Epereu 11.8-22; Tiaku 2.21-24; Jesu jimoikatuawerà 7.5-8)

Tāmō Revi jeapyrerà mō pè **Moisesi** eu. Ae ajaire werojisiry wetārāgwerà kō Ejitu yvy pe wyi Janejare'e kasia rupi, temīgwai ai kō rōmō eko'i kupa remē. Ae pè teve Janejare'e omojikuwaoka wayvu manyvo tekoua ikusiwaoka, āwisō tomotekokuwa Juteu kō ee. Teke'yry **Arāo** ajaire Janejare'e pè oporegeta mā'ē rōmō ojinō, pirujē ijeapyrerà kō revejē. Pirujē Revi jeapyrerà kō Janejare'e moe'ea retā wryy pè oposiko ipi.

(Mateusi 17.1-4; Jesu koty rewarà kō 7.17-44; 2 Korītu 3.7-16;

Epereu 3.1-5; 7.1-14; 11.23-29; 12.18-21)

Tāmō Jutaa jeapyrerà mō jōvijā wasu rōmō eko'i. Ae pè tāmō **Tavi** eu. Janejare'e rē ojimory katu ipi mā'ē tē tāmō Tavi. Kee e'i Janejare'e tāmō Tavi pewarà mō: “Aesapa mā tē apota mā'ē. Tavi, Jese ra'yry tē. Ae eayvu rupi katu ekoità,” e'i Janejare'e tāmō Tavi pewarà mō. Aja rewarà mō opota mā'ē tē Tavi. Ajawyi kee e'i Janejare'e ijupe: “Nejeapyrerà rā kō nopa'ai. Nejeapyrerà rā e'ey Jōvijā wasu rōmō ekoità māerā tē,” e'i. Jesu rā pewarà mō tē sikaepo aepo'i amātejē

tãmõ Tavi jeapyrerà rômõ. Ajawyi Juteu kô okuwa Jesu tè Janejare'e Remimuurerà rômõ ekoi remẽ, “Tãmõ Tavi Jeapyrerà e'ey” e'i ijupe kupa ipi.

(*Mateusi 12.1-8; 22.41-45; Jesu koty rewarà kô 2.22-36; 7.45-46*)

Tãmõ Tavi ra'yry mõ pè tãmõ **Saromão** eu. Jõvijã wasu teve tãmõ Saromão. Otekokuwavy a'e. Imoma'e ywete teve a'e. Eewarà Jesu omovy poromo'e remẽ.

(*Rukasi 7.47; 11.31; 12.27*)

Janejare'e aylvu mojenuarà kô

Jõvijã wasu kô ywesõ kuwasi Janejare'e aylvu rupi ekoi ipi mijã. A'e kô ywesõ kuwasi teve ijayvu omojenu erokwa wemĩgwai kô pè ipi mijã. Ajamãẽ jõvijã wasu kô mõ, “Ije ywesõ eayvu kasi,” e'i kôrijõ. “Ajawyi Janejare'e aylvu rupi naiko'ãi. Eayvu rupi kôrijõ tè aikotã,” e'i kôrijõ ywe'e tite oupe kupa ipi. A'evõ remẽ eruparà mõ emĩgwai kô teve noerovijai ipi. A'evõ ekoi remẽ Janejare'e jane kô mõ opyteropo wayvu mojenuarà kô rômõ toiko kupa. A'e kô pè wayvu omojikuwaoka tomojenu erokwa ijupe kô. “Ãmẽ tè jane kô waiwererã oitytã ky'y,” e'i. Ãmõ, e'i teve wayvu mojenuarà kô pè, manyvotã kãramõ Jesu rewarã rã, a'evõa tomojenu amãtejẽ kupa. Ajawyi a'evõa omojenu kupa ipi. Okusiwa teve kupa tijamogeta ipi. A'e kô remikusiwarerã rè tè Mateusi poromoja'aoka wemikusiwarerã rupi. “Ajawyi aepo'i maekwerã rupi katu tè Jesu ekoi,” e'i ikusiwa ipi.

(*Mateusi 4.14-16; 7.15-20; Jesu koty rewarã kô 7.42-43*)

Ã reitõ Janejare'e aylvu mojenuarà kô mõ. **Isajasi**. Ãmõ, **Jeremia**. Ãmõ, **Tanieu**. Ãmõ, **Eriasi**. Ãmõ, **Jonasi**. Wãisõ ipe mijã.

(*Mateusi 3.1; 12.38-41; 16.1-4; 17.1-13; 24.15; Rukasi 11.29-32;*

Jesu koty rewarã kô 28.25; Tiaku 5.17-18)

Oiko teve jane kô mõ, Janejare'e aylvu mojenuarã rã'ãga kô. A'evõ mã'ẽ aje ywete rõwã e'i. Ajawyi a'e kô wyi tijatekokuwavy jajireko katu jaiko ãmẽ. Aepo'i Jesu. Juwãõ ve aepo'i teve wemikusiwarerã rupi. Peturu teve aepo'i.

(*2 Peturu 2.1; 1 Juwãõ 4.1-3*)

Karai kô *profeta* e'i Janejare'e aylvu mojenuarã kô pè. *Profeta falso* e'i ijayvu mojenuarã rã'ãga kô pè kupa.

6. Waite e'yiwarã kô

Juteu kô rewarã

Tãmõ Aparão jeapyrerã kô pè Juteu kô eu. Epereu kô eu teve ijupe kô. Aparão pary pè Isaeu eu. Juteu kô rãmõigwerã kô Ejitu yvy pè

temĩgwai ai kō rōmō ekoi karamoe remẽ. Isaeu kō eu ijupe kō. Ajaire Janejare'e werojisyryoka kō tōvijã ai kō po pe wyi. Kanaã vvy kyty weraaoka kō tojimoena ojikwa rōmō kupa. A'e kō pè ppy Janejare'e wayvu omojikuwaoka karamoe remẽ.

(*Juwão 8.33,39; Jesu koty rewarà kō 7.8; Romã 9.7*)

Karai kō Judeu e'i ijupe kō. Judaico e'i teve kupa. ãmõ, Israelita e'i teve kupa.

Juteu rōwã mãe kō rewarà

Iteetejẽ Juteu rōwã mãe kō. Kejõ. Samaria vvy wãnà kō. Romã wãnà kō. Kereku wãnà kō. Wãiwãisõ ekoi kupa. [Jane teve age'e Juteu rōwã mãe kō, tãmõ Aparão jeapyrerà kō rōwã jane rewarà mõ.] A'e a'e kō pè Juteu kō “ãmõ kō tè” e'i ijupe kō ipi. Nojimoryi ee kō kupa ipi. Etã kō wryy kō pè noikei teve kupa ipi. Ajamã'ẽ Jesu koty rewarà kō rōmō ekoi kupa remẽ, nojimoryi ee maekwerà kō rè ojimory kupa ky'y. Ajawyi Jesu koty rewarà kō rōmō jaiko remẽ, “ãmõ kō tè” naoty janeupe ky'y, pe'ĩpyte rōmō jaiko rewarà mõ.

(*Epesu 2.11-12; Jesu koty rewarà kō 10.1—11.18*)

Karai kō *gentios* e'i Juteu rōwã mãe kō pè.

Samaria vvy wãnà kō rewarà

Juteu rōwã mãe kō pẽgwerà Samaria wãnà kō. A'e kō Juteu kō rekoa pẽgwerà rupi kōrijõ tè ekoi. Ajawyi pe'ĩpe'ĩ Janejare'e ayvu okuwa kupa ipi. A'e kō vvy Juteu kō vvy mytery pè katu ekoi. Ajamã'ẽ Juteu kō nojimoryi ee kō ipi. Nopotai Samaria vvy rupi okwa kupa ipi. Ajawyi ipyryvo okwa kupa remẽ, nopytai ojimory ee kō kupa ipi. Ena kō pyryvo rupi kōrijõ teve okwa kupa ipi. Ajawyi Jesu Samaria wãnà wãiwĩ reve oporegeta remẽ, ojimoapy'a wãiwĩ. Kee e'i Jesu pè: “Emã'ẽ. Juteu tè ene. Samaria wãnà tè ipe ije. Ajamã'ẽ aepo ere jẽ ije,” e'i wãiwĩ Jesu pè.

(*Rukasi 10.25-37; 17.11-19; Juwão 4.1-42*)

A'e jane kō pè Karai kō *samaritano* e'i.

Kereku kō rewarà

Juteu rōwã mãe kō pẽgwerà teve Kereku kō. A'e kō Akaja vvy pè ekoi. Keresia eu teve ijyvy pè. Ijayvu kō pè tè Kereku eu. Kejõ Kereku kō rena kō mõ. Atena. Korĩtu. Wãisõ. Akaja vvy kupei kytywarà kō teve Kereku ayvu rupi oporegeta ipi. Asia vvy rupiwarà kō teve. Masetonia vvy rupiwarà kō teve. Ajawyi a'e kō pè teve “Kereku kō” e'i Juteu kō. A'e kō pè ywesõ Pauru Jesu rekoa omojenu erokwa ipi.

(*Juwão 12.20-22; Jesu koty rewarà kō 17.16—18.17*)

A'e jane kō pè Karai kō *grego* e'i.

Romã wãnà kō rewarà

Jesu ike yvy rupi ekoi remê, Juteu kō ãmō jane kō aylvu kasia pupe tē ekoi kupa ipi. Romã wãnà kō aylvu kasia pupe ekoi kupa. Ajawyi karakuri tome'ē ikenē Romã pewarà jōvijã wasu pē ipi, tekoua repy rōmō. Mã jē rōwã nome'ēi ipi. Oiko teve Juteu kwaima'e'y kō mō, tekoua repykwerà rē oposiko imoaty jōvijã wasu pē ipi mǎe kō. A'evoa rē oposiko mǎe kō Juteu kō nopotai ipi. “Nivoi mǎe kō tē,” e'i tite ijupewarà mō kupa ipi, Juteu rōwã mǎe kō pē oposiko kupa ipi rewarà mō. Mateusi a'evo ekoi mijã, nooive Jesu rupi remê.

(*Mateusi 9.9; 17.24-27; Maku 2.14; Rukasi 2.1-5*)

Romã wãnà kō pē Karai kō *Romano* e'i. Ijeapyrerà age'ewarà kō pē *Italiano* e'i Karai kō.

7. Aylvu kō

Jesu yvy pē ekoi remê, kejō aylvu rupi ywesō moregetaa: Juteu kō wayvu rupi ywesō oporegeta. Juteu rōwã mǎe kō Kereku aylvu rupi ywesō oporegeta kupa. ãmō, Rãtĩ aylvu rupi oporegeta kupa.

(*Juwão 19.20; Jesu koty rewarà kō 6.1*)

Epereu aylvu

Karamoe remê Juteu kō rãmōi kō Epereu aylvu rupi tē oporegeta ipi. A'e aylvu rupi tãmō Moisesi okusiwa Janejare'e aylvu. ãmō, Janejare'e aylvu mojenuarà kō ve Epereu aylvu rupi okusiwa. Juteu kō kōrijō tē Epereu aylvu okuwa. ãmō kō nokuwai. Ajamã'ē Jesu yvy pē ekoi remê, Epereu aylvu rupi ywesō rōwã oporegeta kupa ky'y. Aramaiku aylvu rupi ywesō tē oporegeta kupa ky'y. Aramaiku aylvu werywete Epereu aylvu vo. Age'e remê Isaeu yvy pewarà kō Epereu aylvu rupi oporegeta jē. Kee Epereu aylvu okusiwa kupa:

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

Jindypywarerà 1.1

Kereku aylvu

Kereku kō aylvu pē Kereku aylvu eu. Ajamã'ē a'e kō kōrijō tē rōwã Kereku aylvu rupi oporegeta ipi. Iteetejē waite e'yiwarà kō okuwa. Ajawyi a'e rupi oporegeta teve kupa. A'e aylvu rupi ywesō ojikusuiwa kareta rē ipi. Ajawyi a'e aylvu rupi tē Janejare'e aylvu Jesu rewarà ojikusuiwa. Ajawyi tē pirujē jane kō omogeta remê, wenu sire'e kupa. Juteu kō kōrijō tē rōwã wenu. Kee Kereku aylvu okusiwa kupa:

Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστευὺν εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. *Juwão 3.16*

Rātī ayvu

Rātī eu Romã wãnà kō ayvu pè. Karai kō rãmōi kō ayvu vo Rātī. Kee Rātī ayvu okusiwa kupa:

sic enim dilexit Deus mundum ut Filium suum unigenitum daret ut omnis qui credit in eum non pereat sed habeat vitam aeternam *Juwão 3:16*

8. Juteu rōvijãgwerà kō

Iteetejẽ Juteu rōvijãgwerà kō. ã reitõ. Janejare'e pè oporegeta mæe kō. ãmõ, tãmõ Moisesi remikusiwarerà rè poromo'e mæe kō. Wãi wãisõ.

Tãmõ Moisesi remikusiwarerà rè poromo'e mæe kō

Juteu rōvijãgwerà kō pẽ tãmõ Moisesi remikusiwarerà rè poromo'e maekwerà kō. A'e kō ywete omojeapy mijẽ tãmõ Moisesi remikusiwarerà ikusiwa erokwa ipi. Ajawyi tẽ, “Ore ywesõ orokuwa katu tãmõ Moisesi remikusiwarerà, ore tẽ oromojeapy mijẽ ikusiwa orepo e'e pè ywete rewarà mõ,” e'i kupa. Ajawyi a'e kō tẽ poromo'e ee ipi. Wãmõi kō rekoawerà rè teve poromo'e kupa ipi. A'e kō pè “ojevojẽ” e'i tite kupa. “Ore ywesõ orokuwa katu,” e'i ojimoe'e rômõ kupa ipi. Ajamãẽ Jesu poromo'e remẽ, Janejare'e ayvu rè kōrijõ tẽ poromo'e iko ipi. “Janejare'e ayvu mõ teve aã,” ne'i ajamãẽ tãmõ kō rekoawerà pè. Ajawyi tãmõ Moisesi remikusiwarerà rè poromo'e mæe kō mõ oporegeta ai Jesu rè iko ipi. Ijatyray a'evo ekoi mæe kō. Ajamãẽ ãmõ ãmõgwerà opota katu Jesu ayvu.

(Mateusi 23.1-36; Maku 12.28-34,38-40)

Karai kō *professores da lei* e'i a'e kō pè. *Escribos* e'i teve ijupe kō kupa.

Pariseu kō

Pariseu kō pè ve “janerōvijãgwerà tẽ” e'i Juteu kō ipi. A'e kō ovo rupi teve ojiryunõ ipi. Ajawyi oyru rupi ojikuwa kupa ipi. A'e kō ywesõ ojimokasiay wete tãmõ Moisesi remikusiwarerà rupi ekoia rè ipi. A'evo ekoi kupa remẽ, wãpirõ sa'u i'aryvo kupa ipi. “Jane ywesõ jatekokuwaway,” e'i ojimoe'e rômõ iko kupa ipi. Ajawyi wayvu rupi katua tẽ opota jane kō toiko kupa ipi. Nojavyi 'ete wayvu remẽ tẽ katu ikatu ijupe kō ipi. “Áwivo jaiko remẽ teipõ Janejare'e rova rupi katuwarà rômõ jaikotã,” e'i tite kupa ipi. Ajamãẽ Jesu poromo'e remẽ, Pariseu kō ayvu rè rōwã poromo'e iko ipi. Janejare'e ayvu rè tẽ poromo'e. Ajawyi ijayvu kasi Pariseu kō pè. “Janejare'e ayvu werovija e'e mæe kō rōwã pejẽ!” e'i ijupe kō. Aepo'i Jesu ijupe kō rewarà mõ nopotai kupa. Pirujẽ rōwã a'evo ekoi kupa

ajamã'ê. Pariseu mō tē ipe Pauru mijã. A'e nopotai epe Jesu rerovijaa mijã. Ajamã'ê ajaire Jesu koty rewarà rōmō ekoi ky'y.

Kee Pariseu kō rekoa. Nojimory miti'ai Romã wãnã kō rē kupa ipi, Juteu rōwã mãe kō tē rewarà mō. Satuseu kō rē teve nojimoryi kupa ipi, ovo rupi teve e'i kupa rewarà mō. Kee e'i mã'ê tē Pariseu kō.

“Omãnō mãe kō opoeratà kãramō,” e'i mã'ê. “Oiko jane'ãg,” e'i teve mã'ê. ãmō, “Oiko Janejare'e remĩgwai yva pewarà kō,” e'i teve mã'ê. Janejare'e pē oporegeta mãe kō mō Pariseu kō rōmō ekoi.

(*Mateusi 15.3; 22.15-22; 23.1-36; Juwão 3.1-13; Jesu koty rewarà kō 23.1-10*)

Karai kō fariseu e'i a'e kō pē.

Satuseu kō

ãwitō Pariseu kō opota tãmō Moisesi remikusiwarerã rupi katu tekoua, ãwĩvo ve Satuseu kō ekoi. A'e kō ve, “Jane ywesō jatekokuwavay,” e'i. Ajamã'ê Satuseu kō e'i mã'ê ovo rupi teve Pariseu kō e'i mã'ê wyi. Kee e'i Satuseu kō mã'ê: “Omãnō mãe kō nopoera'ai kãramō,” e'i mã'ê. ãmō, “Naikoi jane'ãg,” e'i mã'ê. ãmō, “Naikoi Janejare'e remĩgwai yvapewarà kō,” e'i mã'ê. A'e kō ojimoryi teve Romã wãnã kō rē ipi, Pariseu kō vo rōwã kupa. Ijaty sa'u Revi jeapyrerã kō ojimosatuseu mãe kō.

(*Mateusi 22.23-44; Maku 12.18-27; Rukasi 20.27-40;*

Jesu koty rewarà kō 4.2; 23.1-10)

Karai kō saduceu e'i a'e kō pē.

Juteu rōvijãgwerã atyry

70 rōmō mãe kō ojimoaty Juteu rōvijãgwerã atyry kō rōmō ipi. A'e kō ywesō ojeeve ijayvu kasiay mãe kō rōmō ekoi ipi. Tekoua kuwaparã kō atyry rōmō ekoi kupa. A'e kō mō Janejare'e pē oporegeta mãe kō. A'e kō mō teve Moisesi remikusiwarerã rē poromo'e mãe kō. ãmō, Pariseu kō. ãmō, Satuseu kō tē ky'y. A'e kō rovake Juteu kō nivoi mã'ê omo'y ipi. Wayvu kasia kō rupi jane kō omomoriãuoka kupa ipi. “Tomãnō jimo'yjē,” e'i nivoi mã'ê pē kupa ipi mijã. Ajamã'ê Romã pewarã jōvijã wasu ojimokasi Juteu kō rē remē, noayvumokasioka kōi ky'y. Ajawyi, “Tomãnō jimo'yjē ikenē,” ne'i'ai ava mō pē kupa ky'y. Ajawyi a'evō ekoi kupa rewarã mō, ovote rōwã Jesu ojukaoka kupa. Romã pewarã jōvijã pē omono rã'i ojukatã kupa remē.

(*Mateusi 26.57-68; Maku 14.53; Rukasi 22.66;*

Juwão 18.31; Jesu koty rewarã kō 4.1-20)

Karai kō *Conselho Superior* e'i a'e atyry pē. *Sinédrio* e'i teve ijupe kupa.

9. Waite e'yiwarà kō tōvijāgwerà kō

Ivo tekoua kuwaparà kō

Ivo tekoua kuwaparà kō ywesō okuwa manyvo tekoua a'e remē. A'e kō rovake jane kō weraa kupa ipi, “Nivoi aã ekoi,” javo. A'e tē wā'ātā rā'ī esa āmē. Okuwa paire, “Aje ywete sikaepo nivoi ekoi,” e'itā. Āmō remē, “Ānī, ivo tē ekoi,” e'itā wā'ā esa mā'ē pē. A'evō remē, nomomorijauoka'āi āmē ipi. Aje ywete nivoi ekoi remē tē omomorijauokatā ipi. Āmē nivoi 'eteay sikaepo remē, omomorijauoka e'etā. Ijaiwererā rupi katu imomorijaua rā e'itā. Ma'e remē omopā'āokatā āmē. Ma'e remē onōpā nōpāokatā teve. Ma'e remē ojukaokatā. Ma'e remē karakuri opyyokatā nivoi mā'ē wyi ijaiwea repy rōmō. Wāi wāisō ekoi kupa.

(Rukasi 18.2; Jesu koty rewarà kō 10.42)

A'evō ekoi mā'ē pē Karai kō *juíz* e'i.

Jōvijā wasu Romā pewarà ayvu kasi rekoa

Iteetejē jane e'yiwarà atyryjarā kō. Romā pewarà kō. Āmō, Juteu kō. Āmō, Kereku kō. Wāi wāisō ekoi kupa. A'e kō pē Romā pewarà jōvijā wasu ijayvu kasiay ipi, pirujē e'y e'yiwarà kō pē. Ke'irōwā wyi ojenu ijayvu kasia. Opātavōarā kō mō omono āmō e'yiwarà kō vvy kyty kovenatu rōmō toiko kupa. Ajawyi oiko Juteja pewarà kovenatu. Piratu eu ijupe. Waiteve Karireja pewarà kovenatu. Eroti eu ijupe. Oiko ve Romā pewarà sota kō, ijatray wete. Āmō e'yiwarà kō noerovija tari jōvijā wasu ayvu remē, sota kō tē omonooka ipi, toerovijaoka jōvijā ayvukwerà ipi. Āmō, jōvijā wasu tekoua repykwerà karakuri opyyoka ipi. Āmō e'yiwarà kō wyi opyyoka ipi. Ajawyi pirujē taa kō rē oja'a mā'ē jōvijā wasu rōmō ekoi.

(Rukasi 2.1-3; Juwāo 19.12; Jesu koty rewarà kō 19.40)

A'e pē Karai kō *imperator* e'i. *Cesar* eu teve Romā pewarà jōvijā wasu pē. Jōvijā wasu Romā pewarà ayvu kasi rekoa pē *império romano* e'i kupa. Āmō, *governador* e'i jōvijā wasu pātavōarā kō pē kupa, vvy waite ite pē rē ijayvu kasi mae kō.

Romā vvy rupi tekoua

Pe'irōwā jane kō Romā pewarà jōvijā wasu remīgwai kō rōmō ekoi. Ajamā'ē āmō āmōgwerà pē tē Romā wane'e eu. Āmōgwerà isaky a'e rōmō, Romā wānā tē tuu rewarà mō. A'e rōmō teāmā isaky āmē. A'e pē rōwā isaky mā'ē omoepy a'e wānā rōmō toiko ipi. Kee rewarà mō a'evō opota ekoi kupa. Romā wānā kō nijanōpā te'itei ipi. Nijamopā'ā te'itei rā'ī teve ipi. Tekoua kuwaparà e'i remē tē katu a'evotā jareko ipi. Kee teve. Yvyra jipokana rē rōwā nijajukai Romā wānā kō ipi, nivoi tesō ipe kupa remē. Ajawyi Romā wānā rupi ekoia epy wete mā'ē vo 'ejē.

(Jesu koty rewarà kō 22.22-29)

Na'evoi ãmẽ Romã wãnà rōwã mãe kō. A'e kō ojmomorijau 'atà tè iko. Sota kō onõpã nõpã te'iteta. Omopã'ã 'atà teve kupa. Yvyra jipokana rè ojukatà teve kupa. Ajawyi vyvra jipokana rè ojuka kupa remẽ, nimananyvoi jõvijã wasu pè ipi.

(Jesu koty rewarà kō 16.37-39)

Karai kō *cidadão romano* e'i Romã wãnà pè. Juteu tè ipe Pauru. Ajamã'ẽ Romã wane'e rômõ teve ekoi. Epyy wete mã'ẽ vo 'ejẽ Romã wane'e rômõ ekoia. Na'evoi sõ remẽ, ojimomorijauvay kuwa iko ãmẽ. Sota kō onõpã nõpã teywete kuwa. Omojaiwe kō teve kuwa kupa. Omopã'ã kō teve kuwa kupa. Yvyra jipokana rè ojuka teve kuwa kupa. Romã wane'e rômõ ekoi remẽ, ivo tekoua kuwaparã aylvu rupi tè poromopã'ã kupa ipi. Ajawyi epy wete mã'ẽ vo 'ejẽ tekoua. Oiko jane okarakurimoma tesõ a'evoa repy rômõ toiko kupa. Oiko ãmõ kō a'evõ oiko teãmã mãe kō. Tuu a'evõ remẽ, a'evõ ve isaky. Ajawyi Pauru Juteu tè ipe. Ajamã'ẽ Romã wane'e rômõ ekoi teve, tuu Romã wane'e rômõ ekoi rewarà mõ.

10. Jesu remipyteporokwerà kō

Jesu vvy pè ekoi remẽ, pe'irōwã emimo'earà kō. A'e kō wyi 12 rômõ opyteporo. Kejõ emipyteporo ywe'e kō. **Simão Peturu. Aãtere**, Peturu mômiri tè a'e. **Tiaku**, Sepeteu ra'yry tè a'e. **Juwão**, Tiaku mômiri tè a'e. **Piripi. Patoromeu. Tome. Mateusi. Tiaku**, Aupeu ra'yry a'e. **Tateu. Simão. Jutasi Sikarioti**. Oõvijã ome'ẽ ãpã kō po pè mã'ẽ Jutasi Sikarioti ajamã'ẽ. Mokojejõ emimo'ekwerà kō.

(Mateusi 10.1-4)

A'e kō oo oo Jesu rupi poromo'e iko remẽ ipi. A'e kō ywesõ omotekokuwa ãmẽ. Ajawyi a'e kō pè ywesõ “Jesu remimo'earà kō” eu. A'e kō Jesu omãñõ remẽ, omã'ẽ ee. Opoera mãnõa wyi paire remẽ, omã'ẽ teve ee kupa. Oõtã oo yva kyty remẽ, omono kō wayvu e'ey tomojenu jenu pirujẽ jane kō pè erokwa. “Penemisakwerà pemojenu erokwa”, e'i ijupe itytã kō. “Eayvukwerà teve pemojenu erokwa”, e'i. A'evõ wereko kupa ãmẽ. Ajaire, pirujẽ Jesu koty rewarà kō rōvijã kō rômõ ekoi kupa ky'y.

(Jesu koty rewarà kō 1.2-9,20-26; 6.4)

Pauru pè teve “Jesu remimonokwerà” eu. “Eremipyteporo rômõtã tè ene ky'y, eremimono rômõ,” e'i Jesu ijupe rewarà mõ. A'e a'e kō pè ywesõ “Jesu remimonokwerà” eu ãmẽ, 12 rômõ mãe kō pè. ãmõ, Pauru pè. Mokojejõ.

(Jesu koty rewarà kō 9.15; Karasia 2.8-10)

Karai kō *apóstolo* e'i Jesu remimonokwerà kō pè. *Discípulo* e'i emimo'ekwerà kō pè, oo upi mǎe kō pè.

(Maku 3.13-19; Rukasi 6.12-16; Jesu koty rewarà kō 22.6-16)